

② ब्रिटीशांचे आर्थिक धोरण

- * राजसाम्राज्य रॉय - 'खंडणी' या शब्दात वर्णन केले आहे.
- * दहावाई नॉरगेजी - 1867 - संपत्ती निस्सारणाचा सिद्धांत - ① व्यापारी ② उद्योग ③ शनक्तिय
  - 1901 - पोर्टेटी अॅन्ड अन प्रिटीश रुल इन इंडिया हा ग्रंथ लिहिला.
  - 80 लाखांहून जास्त दरवर्षी आतावाहेर बेकन जात असे.
  - सामर्थ्य संपादन अधिशेष (Potential Surplus) चे निस्सारण इतकडे होत आहे असे मत मांडले.
  - इंग्लंडमधील फॉर्मर समिती समोर दा. नॉरगेजीची साक्ष दिली.
  - भारतामध्ये सशस्त्री उन्पन्न 20% आहे असे दर्शविले. त्यांना आर्थिक बांधूवावेच पुढे गणतांत्र

- * व्या. रानडे - खंडणी हाच शब्द वापरला
  - (प्रत्येक वर्षी 16 कोटी रुपये विलामतेन खंडणी म्हणून पाठवावे लागताना).
  - हिंदी अर्थशास्त्राचे जनक
  - Essay on Indian Political Economy हा निबंध लिहिला आहे.
  - शेती, दुग्ध, उद्योगाबाबत हे व्याख्या चिंतनेचे विषय होते.
- * शाळा व महाविद्यालये पेश्या कारखानेच राष्ट्रीय कामीला मज्जीम मिळवून देतात (व्या. रानडे)

- * डॉ. रमेशचंद्र दास - Economy History of India. हा ग्रंथ दोन खंडांत लिहिला.
  - 1. 1757-1837 -
  - 2. 1837-1901. -
  - ब्रिटीशांमार्फत भारतात कच्चा माल उत्पादन करणे व भारतात विदेशी मालाची व्या. बाजारपेठ बनविणे.
  - भारताच्या आर्थिक हस्ताक्षरे मुळ कृषी समस्येन आहे.
- * कुईमला अनावृत्त फू (भाव नसताना) पाठविले
  - केतक-माच्या दुःखाची कारणे. त्यात अवास्तवकीय मसुले व कालबाधित केलेले दुलक्ष सांगितले.

- * नानादासरोर मानी असोस वेणे/रोप हे मॉन्सिस्त येथून आणले (1830).
  - शेतकऱ्यांच्या मागाच्या खेरीची विक्रीसमिती Joint stock Company निर्माण केली.

- * गोपाळ कृष्ण गोयले - अर्थसिद्ध्यावर 92 आक्षेपे दिली आहेत.
  - वेल्ही कमिशन समोर साक्ष दिली (गोयले, सुरेंद्रनाथ बॅनर्जी, लिशा वाळू, सुब्रह्मण्य अय्यर).
  - दादाभाई नौरोजी.

- अर्थशास्त्रावर पुस्तके
  - 0 लोकहितवादी - लक्ष्मीनान (लक्ष्मी विलासनेत न्यासली).
  - 0 कृष्णशास्त्री विप्लवनकर - अर्थशास्त्र माषा
  - 0 रामकृष्ण विस्वाय - हिंदुस्तानची प्राचीन व संपुन स्थिती व पुढे काम परिणाम होणार
  - 0 व्या. रानडे - Essay on Indian Political Economy.
  - 0 हरी केशवजी - देशव्यवहार व्यवस्था
  - 0 म. फुले - शेतकऱ्यांच्या असुड व इशारा.

- * अडम शिग - भारतात लुप्तप्रायी निरुपजी करणारे प्राधिकरण वरहले आहे.
- * जॉन मिलिन्डन - सामंती व्यवस्था संपुनप्रमाणे आहे, संपुन जंगलहीन बुडवला जातो व इतक्या ग्रेसनदीत पिढुन रिफमा केशा जातो.

- * रेल्वे - 1st 16 April 1853 - ठाणे-मुंबई - 38 मैल (20 मैल) - उइंजिन - सुलतान सिंध, साहेब
  - 1854 - ठाणे-कल्याण 55 मीनट
  - 1855 - कलकत्ता-राणोपुत्र (3.30 ला निघाली) * हेडी फॉकलंड, बाना, जीजीआई होत.
- रेल्वे मंडळ कमिटी - रेल्वे मंडळ स्थापन करणे (1905 ला रेल्वे बोर्डची स्थापना केली).
  - (1905) * - लोहमार्ग उभारणीसाठी नमिन संपादन आसाठी ले प्रेस्कॉट याच्या अध्यक्षेखाली रेल्वे मंडळाची स्थापना केली. (1857).
  - * अकवर्थ समितीनुसार रेल्वे अर्थसंकल्प वेगळ्या मांडण्यात आला | रेल्वेची दिशा ठरविले | यासाठी जी. डी. क्लार्क यांची निवड.

- * टपाल व्यवस्था - लॉर्ड रॉबर्ट क्लार्कने सहाय्यी सुरु केली - 1766
  - वॉशिंग्टनने 1774 - कलकत्ता, 1778 मद्रास, 1793 बॉम्बे पोस्ट ऑफिस
  - इलहोसी - आधुनिक टपालाचा पाया
  - 1852 - पोस्ट निकट प्रथम करावी
  - 1854 - पोस्ट ऑफिस अक्ट.
  - आशुतोष हवाई french pilot - Monseigneur pignuel मॉनी 1st विमानाने टपाल टिकीटांचे वहन
  - अंताहावाह ते रानी दर्यागाने केले

- * टेलिग्राफ
- इलेक्ट्री - पामा हातला
- जवाबदारी - विवियम ओ शॉघनेसी
- 1850 मध्ये प्रथम कलकत्ता ते डायमंड हार्वर लाईन
- 1885 भारतीय टेलिग्राफ कामदा.

रस्ते बांधणी

- 1854 - इलेक्ट्री - भारतात वाड्यात खात्याची स्थापना (PWD).
- 1839 - कलकत्ता ते दिल्ली - ग्रँड ट्रंक रोड.

कॅम्पबेल आयोग - 1866-67 (दुष्काळ समिती)

- ज. जवरल - लॉर्ड सर जॉन लॉरेन्स
- अविद्यमान दुष्काळाचा सामना करण्यासाठी
- ग्रिथ अधिष्ठातावर लोकांचे जीवन वाचविण्याची जवाबदारी हाक्यात आली.

* स्टॅची आयोग - 1878-80 (दुष्काळ आयोग)

- जव्हर - लॉर्ड लिटन
- दुष्काळ निवारण व अनुदानाच्या प्रश्नासाठी
- माफत सहाय्य - अक्षम गरिबांसाठी मर्यादित; प्रत्येक प्रांताला एक दुष्काळ नियमि स्थापन करणे.

* लामेल आयोग - 1897.

- जव्हर - लॉर्ड रॉलिंग्टन

* सर अँब्रनी मेकडोवेल आयोग 1893-1900

- जव्हर - कर्जन
- वाड्यात आलेली बळकट अधिक लेती.
- चार दुष्काळांच्या वेळी पाळाण्याचे नियम.

इतर पुस्तके

- Amiya Kumar Bagchi - Private Investment in India.
- S Gopal - British Policy in India.
- अनिल मित - The Emergence of Indian Nationalism.
- विद्यालाल मिश्रा - Problems & Politics of British in India. 1885-89.

मंत्रिमंडळी - भारतातील हस्तोद्योगाच्या हास ही भारतातील आर्थिक परिवर्तनातील अत्यंत नात्ममम घडामोड होती.

- * रेल्वे - रेल्वे मुखई ते कापूस उत्पादन करणारे विभाग जोडण्यासाठी रेल्वे सुरू करवि - व्हाईट
- रेल्वे विद्या ठरविण्यासाठी 1845 ला जी. ही क्लार्क मांचो नियुक्ती.
- मुखई खात्या - ज्ञान चापमन माफ्दुम अनुमती (नांना बंकरवोट माफ्दुम माहिती)
- ग्रेट इंडियन पेनिन्सुलार - ब्रिटीश भांडवलदारांनी निर्माण केले
- अध्यक्ष - लॉर्ड जे स्टुअर्ट वॉली.
- 1857. रेल्वे मलामंडळ व जमिन संपादन - लेफ्टनेंट प्रेस्कॉट वॉनी
- रेल्वे दाम व्यवस्था 1873 कलकत्ता
- किनेवरील दाम मुखई वेचे 1907 ला मुखई मनपा ते फ्रॉफर्ड
- बेजपुड समिती (1936) रेल्वे कंपनीचे रकमीकरण